

СПАЛАХ НАДНОВОЇ ЗІРКИ

Повість-усмішка

Спочатку загальне захоплення небрехознавством, пильна увага до цієї найскладнішої, але й найзахопливішої галузі галактології мене як засновника її лише тішила. Адже усе це переконливо свідчило про неабияку популярність молоді науки. Зі мною радилися організатори вікторин для юних космонавтів, мені замовляли космічні кросворди, запрошували до участі в науково-теоретичних конференціях і охоче залучали до лекційно-пропагандистської роботи.

Я сумлінно визначав переможців вікторин, складав кросворди, з якими несла було впоратися навіть електронному мозкові, тлумачив на конференціях темні місця власних нотаток про уславленого зореplorця, а лекції починав з інтригуючого вступу.

— Коли вперше чуєш розповіді капітана міжзоряного плавання Небрехи, факти здаються неймовірними, ідеї фантастичними, а сміливі задуми нездійсненими. Тому упередженій людині нема чого потикатися навіть до азів небрехознавства. А між тим, — урочисто підвищував я голос, — капітан Небреха — найправдивіша людина у Всесвіті. Такого правдолюба годі й шукати. Все одно не знайти, хоч зроби для цього спеціальний перепис населення усіх цивілізацій незліченних зірок Чумацького Шляху. Разом з тим, капітан Небреха надзвичайно скромна людина, хоч слава його сяє, мов зірка першої величини, по всіх кутках Всесвіту, — тут я притишував голос і мало не шепотів, аби досягти приголомшливого ефекту: — Між нами кажучи, я не годен пригадати жодного випадку, щоб мій друг капітан Небреха безсоромно похвалявся захоплюючими газетними звітами про свої карколомні звияти або тицяв під ніс відривну, й календар з ребусом, в якому були б вжиті його добре відомі лиш голоблями обох Возів вуса!

Словом, усе було б добре, якби не одна набридлива обставина. Варто було з'явитися десь серед людей, як мене неодмінно тягли до гурту цікавих на отакому словесному зашморгу:

— Скажіть, а правда, ніби ви стали відомим тільки завдяки знайомству з капітаном Небрехою?

Десятки і сотні разів мені доводилося докладно розповідати історію мого знайомства з капітаном. Сотні тисяч разів я цю остогидлу історію скорочував, аж поки вона від початку до кінця не вкладалася у невиразне мурмотіння:

— Ум-гмг-мгу...

Але коли мене запитали про це один мільйон одна тисяча сто перший раз, витримка зрадила. Я вирішив: віднині нікому нічого на цю тему не відповідати. Мовчатиму, та й годі! А щоб мене не ославили невихованою людиною, написати і мовчки дарувати кожному допитливому цю повістину, в якій дано повну і вичерпну відповідь на те надокучливе запитання.

Н. Е. ЗАТУЛИВУХО,

небрехознавець.

Розділ перший

МИСЛИВЕЦЬ ЗА ФАКТАМИ

Років десять тому я працював у найпопулярнішому на всіх планетах Сонячної систеїли науково-художньому журналі для юнацтва "Навколо Всесвіту".

Одного разу Еикликає мене на розмову головний редактор журналу.

"Пахне відрядженням! — зрадів я. — Ех, якби на Марс на пару марсіянських місяців. Вони ж удвічі довші, аніж земні!"

— Сідай, Никодиме, — сказав наскрізь пропахлий гранками головний редактор, з огидою відсуваючи верстку свіжого номера.

Я з обуренням потлітив, що його червоний олівець добряче погуляв по рядках мого фейлетону з Венери "Гідрспон чи гідропонт?", чим вкоротив його мало не наполовину. Однак змовчав, бо саме пригадав знайомих з кссмопорту, щоб без черги придбати прямий квиток на Марс.

Тут мене наш редактор і ошелешив:

— Поїдеш у відрядження, — прохрипів він, зиркаючі на мене поверх окулярів.

— Куди? — жваво запитав я.

— Аж на Чорноморське узбережжя... Там, десь у районі Сухумі, поселився знаменитий міжзоряний вовк, колишня окраса ордену космічних командорів, а нині пенсіонер, капітан далекого галактичного плавання Небреха. Візьмеш у нього інтерв'ю не більш як на сотню рядків нонпарелі.[6]

Тьху! Знайшов куди посилати — на Чорноморське узбережжя! Це колись журналісти будь-що намагалися майнути туди у літню пору з командировочним посвідченням і редакційними грішми в кишені. А тепер, після того як упорядкували марсіянські пляжі з дрібним червоним пісочком, Чорноморське узбережжя — не дивина. Типове не те, як колись казали наші пращури.

— Про Небреху розповідають, — продовжував катувати мене головний редактор, — ніби він катався верхи на кометі, навіть підказав самому Ісаакові Ньютону закон всесвітнього тяжіння. Словом, це людина, уславлена на цілий Всесвіт. А ти знаєш, що він утнув уже на Землі?

Редактор багатозначно замовк, а тоді з тріумфом, ніби розповідав про власні заслуги, повідомив:

— Узяв та й порушив віковічну монополію аборигенів сонячного Причорномор'я на торгівлю лавровим листом! Нині пакетик з листям не вартий сірникової коробки!

— Як це йому вдалося? — мляво поцікавивсь я.

Я знав, що редактор не запалить мене навіть тоді, коли вихвалатиме героя майбутнього інтерв'ю найдобір-нішими епітетами, відібраними з усього словникового фонду.

— А дуже просто! — охоче пояснив він. — Небреха за безцінь кинув на світовий ринок свої невичерпні запаси лаврових вінків, якими увінчували його благородне чоло на планетах Ста дев'яноста трьох Сонць!

Я розумів, що редактор вміло намагається затягти мене в тенети не дуже цікавого завдання. Проте, якщо я і напишу про оту сенсаційну аферу з лавровими вінками, він її без жалю викоренить з тексту своїм червоним олівцем. Тільки виляски підуть...

Час було рішуче боронитися від зазіхань на мої творчі плани.

— А чи не краще нам відрядити когось з практикантів? — зухвало запропонував я. — Хай набувають досвіду в живому ділі.

Редактор замислено зібрав зморшки на лобі.

— Не можна, — нарешті вирішив він. — Якби мова йшла про відрядження на Марс або, скажімо, на Юпітер, я б залюбки пристав до твоєї пропозиції. Боюся, що з таким відповідальним завданням жовторотий студент не впорається. Капітан Небреха — міцний горішок. Я впевнений, що тільки досвідчений мисливець за фактами, — редактор явно намагався підсолодити гірку пілюлю, — видлубає з нього інтерв'ю рівно на сто плюс, про всяк випадок, п'ятдесят рядків запасу.

— А хіба не можна взяти інтерв'ю по телефону? — не погоджувався я.
— Швидко, зручно, економно...

— І це говорить досвідчений працівник найпопулярнішого журналу?
— жахнувся головний. — Як тобі не сором, Никодиме?

Редактор клекотів, і вже було видно, що він ось-ось вибухне повчальними тирадами.

— Про що мова? — хутко зголосивсь я. — Треба їхати — значить, поїду!

Вулкан не вибухнув, але загрозливі димки ще курилися.

— Ну от, сам розумієш, — бурмосився редактор. — Журналіст мусить все побачити на власні очі, в усьому переконатися особисто. Тільки тоді він зможе переконати вимогливих читачів. Вірогідність — ось його бойовий прапор!

На якусь хвилю він замовк.

— Казкові чутки ходять про Небреху, — мрійливо докинув він. — Мовляв, одне лише ім'я капітана забезпечує його друзям ліжко у перенаселених готелях на астероїдах, гостинно відкриває віконця адміністраторів відеорам,[7] якщо всі квитки давно продані, і навіть

викликає доброзичливі усмішки сусідів на комунальних кухнях штучних супутників...

То й казав би так відразу! А то завівся — Чорноморське узбережжя та Чорноморське узбережжя...

Того ж дня я, спецкор журналу "Навколо Всесвіту" Н. Е. Затуливухо, вилетів на південь. Однак я тоді навіть гадки не мав, що повернуся не спецкором найпо-пулярнішого журналу, а засновником нової галузі галактології — небрехознавства.

Розділ другий

ДИМ БЕЗ ВОГНЮ

Катер м'яко зарився носом у прибережний пісок.

— От ми й прибули, — повідомив моторист, вимикаючи двигуна. — Гляньте вздовж цієї стежки нагору і ви відразу помітите капітанову садибу. Інших будівель тут немає...

І справді, стежка в'юнилася між скель до мальовничого мініатюрного садочка, з пишної гущавини якого весело визирав білий будиночок з широкою верандою, закочаною диким виноградом. У садочку, мов пам'ятний монумент космічним звитягам, височіла латана-пе-релатана ракета капітана Небрехи. Тут вена востаннє стала на якір земного тяжіння.

Нараз я помітив, що з капітанової садиби валує густий дим. Він сповивав будівлю, виповзаючи сивими шатами з усіх шпарок.

— Пожежа! — вигукнув я, хоч полум'я не побачив.

Але здавна відомо: диму без вогню не буває.

— Хуткіш! Де відро? — квапив я моториста.

— Ет! — з цілковитою байдужістю махнув той рукою. — Бачили ми ці пожежі... Одного разу сюди прибула навіть "Ракета" на підводних крилах. Бачте, туристи побачили стовпчик диму, то й давай волати, як ото ви зараз: "Вулкан! Вулкан!.."

Коли будиночок Небрехи вже ледь бовванів крізь щільну димову завісу, моторист виліз нарешті зі своєї механізованої калоші і любесенько почав штовхати її назад у воду. Та ще й нахабно попрохав:

— Ану, піддайте з правого борту...

Я пропустив його слова повз вуха, мовчки вмочив у Еоду рушник, замотав ним голову і кинувся до капітанової садиби.

— Не робіть дурниць! — гукнув услід мені моторист. — Поверніться і заберіть свої речі!

Але я вже нічого не чув. Я висадив плечем вхідні двері і, як вихор, увірвався до внутрішніх покоїв земної резиденції міжзоряного мандрівника.

Дихати було нічим. Будиночок від погребя до горища був повен диму. Я навпомацки пробирався вперед.

І раптом я всім тілом здригнувся від фатального видовиська.

Посеред вітальні, у глибокому командорському кріслі, сидів кругловидий стариган у тільнику. Голова його була похилена на сині смугасті груди.

Я впізнав його відразу — головний редактор завбачливо вкарбував мені в пам'ять особливі прикмети знаменитого капітана: гола, мов глобус, голова, хвацько закручені під червоними, мов помідори, щоками вуса, замість лівої ноги — протез.

"Певно, учадів, — розпачливо подумав я. — Тепер від ста рядків інтерв'ю плюс, про всяк випадок, п'ятдесяти запасу лишиться рядків десять некролога..."

Аж тут я угледів у правому кутку його рота прокурену люльку, яка жевріла навіть у цьому позбавленому кисню приміщенні.

"Ага! — подумки зрадів я. — Виходить, капітан учадів кілька хвилин тому, адже люлька навіть згаснути не встигла у цій отруйній вуглекислій атмосфері. Треба негайно тягти його на свіже повітря!"

Втім, капітан Небреха виявиєся таким важкуватим, що годі було б намагатися винести його з палаючого будинку на руках, як це полюбляють робити герої відеорам. Тієї скрутної миті я рішуче начхав на всілякі церемонії, вчепився обома руками старому у комір та й поволік, мов той лантух, з цього димового пекла.

Все було б добре, якби вчаділий раптом не виявив ознак життя. Він вибалушив на мене свої блакитні очі, на якусь хвилю сторопіло заляк, а тоді нараз почав героїчно боронитися.

— Ви що, здуріли? — згарячу вилаявсь я. — Пожежа!

Та хоч я докладав усіх зусиль, аби врятувати потерпілого, капітан Небреха прудко випручнувся з моїх рук, блискавичним рухом захопив мене впоперек так, що я ногами вправно викреслив у повітрі вісімку. А сам він з несподіваною спритністю хоробро кинувся у самий вир!

Я почув, як шалено заклацали віконні шпінгалети і зарипіли рами. Війнуло свіжим повітрям. А за хвилину роботяга-протяг висмоктав з хати геть увесь дим. Була пожежа та й нема...

А капітан Небреха, відсапуючись, повагом зашкутильгав до крісла, осудливо зміряв мене очима, набив тютюном люльку, з насолодою запалив і знову занурився у цілковиту хмару. З отруйних глибин її я вперше почув його спокійний, трохи хрипкий голос:

— Оце, молодий чоловіче, і є так зване стихійне лихо...

Певно, я тоді мав на диво непривабливий вигляд з роззявленим ротом під рушниковою чалмою па черепі. А тут ще відчинилися двері — і на порозі виріс моторист з моїм нехитрим командировочним спорядженням.

— Ваші речі, громадянине пожежнику, — з єхидним осміхом повідомив він і, козирнувши, вийшов.

Я полегшено зітхнув: на одного свідка моєї нечуваної ганьби поменшало. Та хоч як осоромився, а здорового глузду не втратив. Професійна звичка таки взяла гору, і я з неприхованою цікавістю запитав:

— Даруйте, капітане, але з вами можна спілкуватися хіба що у протигазі. Навіщо ви отак страхітливо накурюєте, та ще сидите із зачиненими вікнами? Хіба вас в школі не знайомили з аксіомою, що курити шкідливо?

Капітан Небреха вигулькнув з тютюнової хмари і, з неабиякою прихильністю дивлячись на мене, повідомив:

— Молодий чоловіче, а мені подобається така неприродна у вашому віці допитливість. І справді, треба мати природний хист до з'ясування

невирішених проблем, щоб отак точно окреслити поле наукового пошуку.

Я злегка вклонився на цей неочікуваний комплімент і подумки привітав себе з першим успіхом, адже для журналіста симпатія його співрозмовника багато важить. Та капітан Небреха не вгавав:

— Отже, вас цікавить, чому я так накурюю? Зрозуміло, з науковою метою. Оце намагаюся практично дослідити (хай навіть ціною власного здоров'я!), чи є хоч зерно істини у прадавній гіпотезі, що коли у хаті пристойно накурено, то можна просто в повітрі вішати сокиру. Подумати тільки, цей примітивний, як амеба, дослід може перегорнути нову світлу сторінку в історії космічної навігації! Хтозна, може, саме тютюновий дим остаточно розвіє завісу над таємницею антигравітації? Але, як бачите, до кінця діло не довів... Чи то потрібної конденсації ще не досягнуто, чи, може, відповідного атмосферного тиску бракує на цих скелях...

Тисяча рядків нонпарелі! Вже одне тільки це сенсаційне повідомлення про геніальний за своєю простотою дослід залюбки можна дати під невмирущою рубрикою: "А чи знаєте ви, що..."

Розділ третій

СТО ПЛЮС П'ЯТДЕСЯТ

— Ви, певно, з газети? — запитав капітан Небреха, проникливо позираючи на мене. — Он як з вашої кишені стирчать самописки.

— Беріть вище, — відрекомендувався я, задоволений, що маю справу з напрочуд спостережливою людиною. — Я спецкор журналу для юнацтва "Навколо Всесвіту".

— Знаю цей журнал! — відразу пожвавішав "капітан. — Він завше добре ілюстрований. Щономера у ньому фотографій більше, ніж сторінок! То що, будете фотографувати?

Фотографувати?! А якої він заспіває, коли дізнається про сто плюс, про всяк випадок, п'ятдесят?.. Все-таки це ганьба! За своє космічне життя капітан Небреха зажив такої всесвітньої слави, що навіть цілого розвороту для нього було б замало. В інтерв'ю на сто рядків не обіймеш навіть назв Ста дев'яноста трьох Сонць, що мали честь чути оглушливий гуркіт двигунів його ракети. Ні, це таки справді ганьба! Адже навіть з ще неписьменними школяриками на перше вересня газетярі записують більші бесіди.

— Фотографій не буде, — категоричним тоном відрізав я, почувавши себе не репортером, а катом. — Обмежимося коротеньким інтерв'ю на сто плюс, про всяк випадок, п'ятдесят рядків запасу.

— Сто плюс п'ятдесят, та ще про всяк випадок! — вражено вигукнув капітан і з цілком зрозумілою відразою глипнув на мене. — Та я вам, добродію, цю мізерію за п'ять хвилин набалакаю!

Я блискавично вихопив блокнота і самописку, щоб за якихось п'ять хвилин відбути цю невдячну справу.

Гарної ж думки буде про мене капітан Небреха! Але чим я міг у цій ситуації зарадити? Не посилатися ж на зарозумілого головного редактора з його червоним олізцем...

А знаменитий зореплавець, грізно стуливши брови, почав мовчки вивчати надра своєї прокуреної люльки. Звісно, образився він на всі сто плюс п'ятдесят відсотків. А хіба ви не образилися б, якби загнуздали у космічний візок комету, а вам не приділили б і півколонки журнального тексту? Авжеж, Небреха залюбки витурих би мене за двері, якби йому не

стали на заваді загальноприйнятий закон гостинності, а також закон про дрібне хуліганство.

Хоч капітан люто сопів під непосильним навіть для флегматика тягарем двох невблаганних законів, проте я не дуже вдало намагався удавати, ніби нічого такого не сталося.

Я поклав собі поводитися якнайприродніше, так, як поводяться у домі давні знайомі, яким господарі квартири дозволяють хазяйнувати на кухні.

Тому я звівся на ноги і підійшов до столу, на якому стояв чималенький глек.

— А де у вас вода, капітане? — кажу я, зазираючи усередину глека. Ого! Глек містив у собі пальців на п'ять пилу. Я підняв його і жартома докинув: — Що то значить — вікувати без хазяйки! Та нічого, зараз я вимію цю посудину... Це ж треба, щоб стільки пилуки зібралося. Хоч веде археологічні розкопки...

— Молодий чоловіче, — мовив капітан Небреха, і в голосі його забриніла неприхована зневага. — Оцю, як ви зволили назвати, пилуку я збирав не десь на земних путівцях, а на Чумацькому Шляху. І, між іншим, збирав по порошинці. А якщо, нарешті, здибаєш хоч одну мікроскопічну пилінку у цілій кубічній світловій секунді, то вважай, що тобі страшенно поталанило. Навіть коли природа з пелюшок обдарувала тебе всіма талантами! — Капітан на мить замовк, а тоді ущипливо додав: — Піднесіть у куб триста тисяч кілометрів і спробуйте розшукати там порошинку. Це вам не голка в сіні або макове зернятко на пляжі. Та, гадаю, це ви засвоїли ще у школі на уроках з астрономії. Чи, може, я помиляюся?

І він знову з обуренням пробурчав:

— Сто рядків плюс п'ятдесят!

Розділ четвертий

УНІКАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ

Я гарячково шукав порятунку. Ще один промах — і капітан викине мене геть. Саме тут я зауважив, що у вітальні немає жодного зображення капітана. А між тим, по вицвілих обоях так і рясніли темні плями. Певно, колись тут красувалися портрети.

Кажуть, що найкраща оборона — це наступ. Вирішивши перевірити цей теоретичний висновок на практиці, я з виразом щирої стурбованості мовив:

— На мій погляд, капітане, ви даремно знехтували одвічним законом переходу кількості у нову якість.

Як того і слід було чекати, вже перше критичне зауваження зміцнило мої позиції. Небреха насторожено зиркнув на мене:

— Як вас розуміти?

— Ви, капітане, — впевнено повів я навальну атаку, — познімали геть усі свої портрети. Я розумію: вирішили не докучати людям власною персоною — мовляв, скромність більше прикрашає людину, аніж портрети. І що ж з цього вийшло? Зведена до абсолютного нуля кількість породила негативну якість. Тепер туристи можуть подумати, що ви з надмірної пихи зневажили їхню щирю повагу і цілком виправдану допитливість. Негаразд!

З приємністю помічаю, що Небреха вперше за час нашого знайомства почервонів. Це було видно навіть у субтропічних сутінках. Таки втрапив у мою пастку!

— Невже так подумують? — стурбувався уславлений зореплавець.

Я лише знизав плечима:

— Звичайно! А як же інакше можна тлумачити це протиприродне явище?

На тому наша розмова вщухла, і ми мирно полягали спати.

А на ранок мене чекав сюрприз: у вітальні висів блискуче виконаний портрет Небрехи. Капітан був сфотографований на весь зріст. Його імпозантна постать дихала непідробною величчю. Прикро тільки, що це диво фотомистецтва Небреха почепив догори ногами. Мабуть, вішав уночі та й переплутав, де у нього вуса, а де протез. Світла ж навмисне не вмикав, щоб мене не будити.

Я швиденько виправив його мимовільну похибку і, весело мугикаючи модну мелодію, подався голитися. Але коли капітан погукав мене на ранкову каву і я зайшов до вітальні, то мало не остовпів: портрет знову висів догори ногами!

— Капітане, — вражено запитав я, — навіщо ви чіпляєте портрет униз головою?

У відповідь Небреха суворо вирік:

— Бо я нікому не дозволю фальсифікувати історичні події.

Я розгубився.

— Яка ж тут фальсифікація? Хіба насправді ваші вуса не зверху, а протез не знизу?

— На Землі це дійсно так, — незворушно відповів, капітан. — А от на планеті двоголових, звідки я привіз на згадку цей унікальний портрет, все було навпаки. Авжеж! Ви б нині не мали честі бачити моє зображення догори ногами, а вченим не пощастило б спостерігати раптовий спалах над нової зірки...

Я слухав його і мовчки пишався своїм новим творчим успіхом. Адже це я хитрими запитаннями умудрився викликати Небреху на відверту розмову. Звичайно, ніякий практикант такого б не устругнув.

Тим часом Небреха присунув до себе люльку і гаман з тютюном, а я поклав на столик (як згодом виявилось — предмет настійних зазіхань з боку Музею космічних мандрів) грубезний блокнот та авторучку, бо геть забув про ті осоружні сто плюс п'ятдесят. І правильно зробив: хіба ж вкладеш розповідь капітана Небрехи у прокрустове ложе куцого інтерв'ю?

Аж ось — нарешті! — міжзоряний вовк упорався з люлькою, звикло оточив себе димовою завісою, звідки й долинув його басовитий голос:

— Передусім, мушу зазначити, що на планету двоголових ми натрапили зовсім випадково. Зважте, про неї й натяку не було у жодному з додатків до зоряних каталогів. Якби моя рішучість зрадила мене хоч на хвилину, про цю заселену нещасними аборигенами планету досі б ніхто не чув. Мешканці її неспроможні були навіть послати у простір сигнал біди, бо всі сигнали ламалися, як сірники, і уламки радіохвиль падали на місцеве невидиме світило.

А між тим честь відкриття цієї своєрідної навіть у космічних розмаїтостях планети приписують не мені з Азимутом, а якійсь нікчемній обчислювальній машині МОПС-ЗМ, якої я зроду не бачив, бо вона давно зійшла на порох.

Та хіба раніше не траплялися тотожні прикрощі? Людство пам'ятає доволі аналогічних непорозумінь. Ось, наприклад, вперше залучив до історії Новий світ славнозвісний капітан Христофор Колумб. І що з того вийшло? Усі тогочасні запаси лаврового листу поклали до ніг Америкес Веспуччі.

Точнісінько така історія трапилася і зі мною. З тією, правда, відмінністю, що Веспуччі теж був відомим на всіх широтах капітаном, а не бездушною машинерією, яка за час свого існування здійснила лише одну справді корисну подорож — на звалище металевого брухту.

Та, зрештою, не мені нарікати на долю. Краще ось послухайте, як це сталося...

Розділ п'ятий

МІЖ СЦІЛЛОЮ ТА ХАРІБДОЮ

— Якось моїй ракеті, — почав капітан свою розповідь, — заступив шлях один з невідомих велетнів Всесвіту. Зірка була така величезна, що в неї залюбки вмістилося б з десяток сонячних систем разом з усіма орбітами. Але хоч яка вона була велика, та ніхто і ніколи її не бачив, навіть у найпотужніші телескопи. Річ у тім, що через свою немислиму масу зірка мала таке страхотливе тяжіння, що за межі його не міг випручатися жоден промінець. Ось чому ця надмірна небесна озія була вкрита полем тяжіння, мов шапкою-невидимкою. Це було небачене видовисько!

Крім того, навколо зірки-невидимки оберталася велетенська планета. Для того щоб ви мали певне уявлення про її надреальні розміри, скажу тільки, що коло по її екватору точно дорівнювало орбіті Плутона. Як ви здогадалися, це "маля" могло накоїти лиха не менше ніж саме світило.

Як тільки мій штурман Азимут дізнався про оці космічні Сціллу та Харібду, то відразу ж, не чекаючи команди, сів обчислювати гак на об'їзд.

Гак виходив добрячий.

Я зазирнув через плече штурмана на обчислення і цілком щиро похвалив його за зразкову роботу:

— Чудово, Азимуте! Чудово, мій юний друже! Ти робиш неабиякі успіхи. Молодця!

Від несподіванки і рідкісної з мого боку похвали хлопець зашарівся, мов красна дівиця.

Поки він смакував приємні для нього хвилини, я несхибно просувався єдино можливим у даній ситуації курсом:

— Атож! Коли ми повернемося з зірок на матінку-Землю, твої обчислення будуть правити за неперевершений шедевр штурманського мистецтва.

Азимут аж танув під ласкавими променями майбутньої слави.

— От побачиш, твоя феноменальна праця прикрасить сторінки усіх підручників для космонавтів, а дорогоцінний оригінал покладуть під кришталевий ковпак у Музеї космічних мандрів. Та ще й оздоблять застереженням — "Руками не торкатися". Я сам про це подбаю!

— Дякую, капітане, — нітився він від щастя. Отут я й наполіг:

— Ось чому, друже, я тобі раджу і, більше того, наказую — негайно заховати цей безцінний скарб, щоб він (боронь нас від астероїдів!) раптом не загубився у космічній безодні. І щоб ти не чіпав його аж до

повернення на Землю! Бо ж зникнення цього документа буде непоправною втратою для всієї Сонячної системи.

Азимута мов громом ударило серед космічної тиші. Він аж рота розкрив і завмер від подиву.

Це була слухна нагода запалити люльку: я був певен, що Азимут отямиться не раніш як за хвилину. І справді, рівно через шістдесят секунд він збентежено прохрипів:

— А яким побитом ми зробимо гак без обчислень?

— Який ще гак? — невинно цікавлюсь я.

Від такого запитання Азимут мало не збожеволів.

— Та щоб об'їхати цей космічний тандем! — заволав він і тицьнув пальцем в ілюмінатор.

— А навіщо нам робити об'їзд, — ласкаво запитав я, мов лагідна мати малу дитину, — коли ми залюбки проскочимо між ними?

— Як так? — отетерів Азимут.

— А так, — розжовую йому. — Сам мусиш знати: якщо планета не падає на зірку, значить, сили тяжіння обох небесних тіл десь врівноважуються, тобто сходять нанівець.

— Ну, то й що?

— А те, що між ними мусить бути хоча б вузьенька протока, де тяжіння не виявиш навіть з аптекарськими вагами. Повна тобі невагомість! Саме цією протокою нам і треба проскочити. Отже, сідай і обчислюй фарватер.

Але врахуй: якщо ти схибиш хоч на долю секунди, за наше життя я не поставлю навіть холодного попелу з моєї люльки.

Потім демонстративно витрусив люльку і похмуро додав:

— У цьому випадку ми або згоримо в одному з протуберанців зірки-невидимки, або ж оздобимо якусь скелю планети намистом із власних кісток.

Та я даремно жахав мого хороброго помічника.

— Капітане! — захоплено вигукнув він. — Ваше відчайдушне рішення буде неоціненним дороговказом для майбутніх навігаторів. Я не маю жодних сумнівів, що на всіх зоряних картах цей шлях назвуть протокою Небрехи. Ваше ім'я стане поряд з ім'ям всесвітньо-відомого капітана Магеллана, який теж не хотів робити гак навколо мису Горн.

Та хоч Азимутіві дар передбачення і був властивий, цього разу він помилився: усі лаври загарбав триклятий МОПС-ЗМ. Але про це розповім потім...

Невдовзі ми обережно, мало не навпомацки, просувалися вперед вузькою протокою серед загрозливих гравітаційних течій.

Щоб зненацька не потрапити у якийсь небезпечний вир, я наказав Азимутіві осідлати бушприт посудини. Штурман цупко тримав у простягнутій руці мініатюрні ваги, вилучені з нашої бортової аптечки. Що поробиш, довелося скористатися таким недосконалим, але, погодьтеся, незвичайним лото, щоб ретельно промацати кожен сантиметр фарватеру.

Однак, хоч врівноважені сили тяжіння і не спроможні були збити коробку з курсу, все ж час від часу вони настирливо нагадували про

себе. За бортом раз у раз щось шаруділо і уривчасто лускало, ніби якийсь ненажера невтомно колов волоські горіхи.

Певна річ, я розумів, що діялося.

За час мандрів сучасні зорельоти обростають іржею та окалиною, як стародавні каравели черепашками. Моя малолітражка, безумовно, не була винятком. І от тепер, хоч якою мізерною була гравітація, вона робила своє діло: лущила борти ракети. Воно, загалом, виходило непогано. Зрештою коробка вислизне з цієї пастки чепурною, як після генеральної чистки у майстерні бляхаря.

Проте мене непокоїла одна моторошна думка. А що, коли сили тяжіння повитягають з обшивки усі цвяхи? Коробка ж зруйнується, як карткова будівля. Жах! Але цеяхи трималися, бо я завбачливо позагинав їхні кінці. Аж тут сталося несподіване...

Розділ шостий

ОББІЛОВАНА ПЛАНЕТА

Нараз штурман шалено загупав ногою, ніби подорожував не на космічному транспорті, а на звичайнісінькій вантажній машині.

Що й казати, такому досвідченому навігаторові, як я, це неважко було збагнути, і я негайно схопився за важелі гальм.

Коробка зависла непорушно.

Глянув я у носовий ілюмінатор і аж похолов: прямо по курсу бовваніла ще одна планета! Вона неухильно сунула просто на нас.

— Всі униз! — закричав я. — Задраїти люки!

Двічі запрошувати Азимута не довелося.

А планета невпинно насувалася, заступаючи нам шлях.

Це було дивовижне небесне тіло, як і багато іншого У цій винятковій системі. Але дивувало не те, що навколо планети не було й атома атмосфери, а те, що на її поверхні не було жодного горбочка або улоговини, жодного камінця. Вона була гладенька, як більярдна куля. Проте найбільше вражало те, що на її поверхні можна було побачити всі існуючі геологічні нашарування: серед відполірованих кварцових покладів жовтіли жиллові вузли золотих народжень; могутні шари чорного антрациту ефектно виглядали поряд з білими мармуровими плямами і брунатною мозаїкою граніту. Словом, надра планети були, як на долоні, і сяяли всіма відомими у природі кольорами. Для геологів це був би суцільний рай. Пооте на мене оббілована планета справила гнітюче враження. Це все одно, якби я побачив старого друга, з якого живцем здерли шкіру, аби мати наочне приладдя для практичних занять з анатомії. Бр-р! Моторошно навіть думати про це! Азимут теж почав сікти зубами. Атож, вскочили у безпрецедентну халепу! З появою другого супутника усі наші розрахунки полетіли шкереберть. Але мій хоробрий штурман не розгубився в цій складній ситуації і процокотів морзянкою:

— Капітане, дайте задній хід!

Загалом, це був найбільш розумний вихід зі скрути, якби у пас були повні баки пального. Але якщо ми зараз позадкуємо, на подальші мандри не лишиться й розведеної краплі.

І тут мене наче осяяло. Тисяча ефектів Доплера! Адже планета котиться точнісінько нашим курсом, тільки у зворотному напрямку! Досить пришвартуватися до неї, і вона сама вивезе нас без даремних витрат дорогоцінного у міжзір'ї пального.

— Готуй, Азимуте, якір, — наказав я, — будемо чіплятися до планети на буксир.

— Але ж на ній нема за що вчепитися! — зойкнув він.

Чого тільки не робить з людиною розпач!

— Хтозна, — незворушно зазначив я, — може, нема, а може, є. Ми ж бачимо планету тільки з одного боку, і твій висновок, можливо, виявиться одностороннім. Раптом на другій півкулі ми побачимо цілковиту антикартину?

— А якщо не побачимо? — сумнівався Азимут.

— Що ж! На нашому рахунку буде ще одна навколопланетна подорож. Ми завершимо її по паралелі, що збігається з нашим курсом. Тоді нам ніхто не дорікатиме, що ми знехтували прекрасною можливістю дослідити оббілюване небесне тіло. Така нагода навіть мені трапляється вперше у житті.

— І, певно, востаннє! — зловісно вирік штурман.

Проте моїм наказам скорився, бо, зрештою, важити життям хлопець звик. Ще зі шкільної лави він пересів на борт моєї посудини, отже, навіки позбувся шкідливого впливу надто обережних капітанів, яким не судилося й поблизу ходити навколо справжніх пригод.

Сказано — зроблено.

Ми повільно рушили вперед, назустріч неминучому. Сталевий трилапий якір волікся на ланцюгу по гладенькій, мовби обточеній на велетенському верстаті, поверхні планети.

Час плинув, проте у нашому становищі не мінялося нічого. Ми вже завернули за обрій, а якір так само безрезультатно волікся за нами, мов кресало, висікаючи іскри з рідкісних копалин. Хай йому біс! Невже дійсно справдиться похмурий гороскоп, складений штурманом на ґрунті точних обчислень? Визнаю, мене тоді вели вперед не обчислення, а добре розвинена інтуїція, без якої нема чого чіпляти нашивки міжзоряного навігатора. Відомо ж: знайшов не знайшов, а помацати можна. І мушу зазначити: якби я зі своєю інтуїцією забарився хоч на хвилину, від унікальної цивілізації двоголових лишилися б самі скоцюрблені кістяки! Авжеж! Ще хвилинка, і космічна холоднеча безжально перетворила б планету на найвеличніший, але і найпохмуріший пантеон...

А сталося ось що...

Розділ сьомий

ВИБУХ КУЛІНАРНОГО ВУЛКАНА

Несподівано просто під нами могутні шари кварцового сланцю загрозливо настовбурчилися, а потім закрилися вгору. Раптом по новоутвореній, єдиній в одноманітному ландшафті планети кулі побігли зморшки тріщин. Ми й оком не встигли кліпнути, як ця патологічна пухлина вибухнула.

— Капітане! — заволав на все горло Азимут, ніби я одвіку був сліпий і глухий. — Під нами діючий вулкан!

Так, що не кажіть, а штурман мав рацію. Справді, на, здавалося б, мертвій планеті вибухнув вулкан, просто над кратером якого непорушно зависла ракета, бо я встиг натиснути на гальма, щоб не проминути це рідкісне видовисько. Але що дивно — з отвору в чорне небо летіли не кам'яні брили, не геологічне начиння і не бризки магми.

Може, ви й не повірите, але вулкан обстрілював нашу коробку стільцями, волохатими пальмами у дубових діжках, чарками і фужерами, саксофонами і кларнетами. Наввипередки з барабаном летіла добряча миска з паруючими варениками у сметані.

— Оселедець, ікорка, крабчики, баличок, огірочки, книга скарг! — сторопіло впізнавав я.

Мимоволі складалося враження, ніби під нами вибухнув не пересічний вулкан, а один з найкращих у Всесвіті ресторанів.

У цей історичний момент Азимут не придумав нічого іншого, як безсоромно збрехати:

— Капітане, щось у мене зовсім зник апетит...

І це після сухої хлорели, залитої набридлою пастою!

А вулкан продовжував бомбардувати нашу коробку добірними стравами. На обшивці шкварчала яєчня, ліпилися пампушки з салом, крученики і галушки, репалися закорковані рожевими борошняними шапками глечики із запашною печенею, по ілюмінатору котилися гарячі хвилі борщів, капусняків та солянок. А коли з кратера вервечкою випурхнув десертний асортимент медяників, коржів з маком, сухих вин і срібних кавників, я вже не витримав:

— Тисяча комет! Чи не час зачинити цю корчму на переоблік?

Ані секунди не вагаючись, я рішуче взявся за важелі. Правда, Азимут пятакав під руку:

— Капітане, хіба ж ви ревізор або торгінспектор?

Звісна річ, хлопець він молодий і поки що навчився лише відкорковувати. А от вчасно закорковувати — такого професійного досвіду він ще не набув.

Я й показав йому на практиці, як роблять це розумні люди: ввімкнув кормові дюзи і майстерно киуу, в ракету сторчака у неугамовне жерло цього всепланетного рогу достатку. Коробка, мов голка масло, прошила густу суміш холодців, шніцелів, заливних асорті, тістечок і нарешті заскреготала обшивкою по стінках кратера. Дірка виявилася, як на космічний корабель шита. Коробка вмить надійно закоркувала кулінарний вулкан, і безгосподарське розбазарювання харчових продуктів відразу ж припинилося.

Азимут першим визирнув у ілюмінатор, щоб зорієнтуватися (я ще порпався біля пульта управління), і раптом почав реготати, мов навіжений.

Розділ восьмий

СВІТ ДОГОРИ НОГАМИ

Картина справді була безглуздою.

Щоб вам був зрозумілим наш стан, я наведу такий приклад. Припустимо, ви вирішили продовжувати підлогу, щоб вільно спілкуватися з сусідою, який мешкає поверхом нижче. І от ви успішно завершуєте свою благородну справу, просовуєте голову в отвір і несподівано з'ясовуєте, що продовжали не сусідову стелю, а його підлогу, і що вистромили ви носа не біля люстри, а біля стоптаних виступців хазяїна, який височить над вами. Якої б думки ви були про себе? Хіба може підлога з обох боків бути підлогою? Хіба може просто під вами мешкати ваш антипод? Що б ви зробили, побачивши отаке? Певно, не гаючи ані секунди, викликали б "швидку допомогу" з психолікарні, аби позбутися й найменших сумнівів...

Точнісінько таке диво сталося і з нами.

Наша коробка височіла серед діжок з рудими від пилу пальмами, які можна побачити хіба що на задрипаному вокзалі. Але ми зовсім не відчували, що звисаємо зі стелі вниз головою разом з поруділими пальмами, крізь плетиво яких виглядали ще й столики з паперовими квітами і пляшками пива. Словом, за всіма ознаками, ми вистромилися з підлоги, хоч сподівалися на цілком протилежне.

Так от, виглядаємо ми з ракети посеред абсолютно порожньої зали і зачудовано лупаємо очима.

Коли це рипнули двері, і в щілину обережно просунулися дві голови, схожі одна на одну, як дві краплі води або ляльки масового виробництва. Вибалушилися вони у чотири ока на нашу заюшену вулканічними наїдками ракету, зойкнули в два роти і моментально, напрочуд синхронно зникли.

Але не самі ми тоді дивувалися...

Однак, про те, що трапилося наступної миті, я й словом не прохоплюсь. Не тому, що хочу утаємничити щось ганебне, а тому, що мені самому часто стає на заваді власна природжена скромність. Знаєте, не хотілося б, щоб на додачу до моєї заробленої звитяжною працею всесвітньої слави видатного міжзоряного розвідника я зажив ще й жалюгідної слави безсоромного, хоч і цілком об'єктивного хвалька.

Приховувати ж факти космічної ваги було б нічим не виправданим злочином перед історією. Якщо я мовчатиму, буде закреслено одну з хвилюючих сторінок зустрічі двох цивілізацій.

Саме тому я вам нічого не розповідатиму, але, щоб не завинити перед історією, процитую правдивий репортаж, видрукуваний наступного

дня на перших шпальтах усіх газет нововідкритої планети. Зрештою, не я ного писав.

Розділ дев'ятий

БЕЗОДНОГОЛОВИЙ ГЕРОЙ КАПІТАН НЕБРЕХА

Цей вікопомний документ про зустріч двох високо-розвинених цивілізацій я вкарбував у пам'ять випадково. Річ у тім, що він містив у собі для свіжої людини стільки таємниць і загадок, що доводилося ще й ще раз уважно вчитуватися у текст. І коли я зачитав до дірок триста сімнадцятий примірник газети, виявилось, що я можу декламувати той репортаж, як вірші.

Ось послухайте:

ІМ'Я КОСМІЧНОГО ГЕРОЯ —

КАПІТАН НЕБРЕХА!

ПЛАНЕТА ТАОТІ

У КРИЖАНИХ ОБІЙМАХ СМЕРТІ!!!

ДИВЕРСІЯ У "ТЕЛЯЧІЙ РАДОСТІ"!

ЛЕГЕНДАРНИЙ ПОДВИГ БРАТІВ ПО РОЗУМУ!

НАШІ РЯТІВНИКИ — ЗЛОЧИНЦІ

100 000 ПОВНОЦІННИХ ПАР ГОЛІВ

ВІТАЮТЬ НЕКОМПЛЕКТНИХ ГЕРОЇВ!

БЕЗОДНОГОЛОВИЙ КАПІТАН ДАЄ ІНТЕРВ'Ю!

КАПІТАНА НЕБРЕХУ — НА СКРИЖАЛІ ІСТОРІЇ!

— Як журналіст, ви, певно, вже збагнули, що усе це лише заголовки, або, як кажуть газетярі, "шапки". Так от, мене тоді буквально закидали тими "шапками". А ось вам і текст:

"Мільйони таотян і таотянок стали вчора свідками двох всесвітньо-історичних подій, які ще позавчора здавалися абсолютно неможливими. Їхній взаємний природний зв'язок очевидний навіть чотириокому немовляті, бо, якби не космічна катастрофа, ми не стали б свідками нечуваної в історії планети одностайності в обох головах таотян і таотянок. Тільки завдяки цій другій, унікальній за своїм суспільно-історичним значенням всепланетній події обидва заіржавілі казанки дзеркального БББ, директора ресторану "Теляча радість", не опинилися на персональних кілках.

Від учора обидві голови кожного аборигена перетворилися на суцільні вмістилища найвишуканіших подяк Безодноголовому Кульгавому Титанові Думки капітанові Небресі.

Вчора, о 15 годині 00 хвилин 59 секунд за середньопланетним часом сталася найстрахотливіша в історії планети найвищого гатунку космічна катастрофа!

Планета опинилася у крижаних обіймах неминучої смерті! Її холодний подих відчули всі!

Якби наш уславлений рятівник, бувалий у бувальцях міжзоряний вовк капітан Небреха запізнився хоч на хвилину, ви б нині не читали вашої улюбленої газети. Жах!

Повторюємо: якби герой запізнився хоч на хвилину, ми б усі перетворилися на крижані бурульки. Бр-р! Аж досі космічний мороз (-237°) по шкірі дере!

А трапилося ось що.

Безтямний директор ресторану "Теляча радість" дзеркальний БББ (читай Балабон, Будяк і Баран) обома своїми бездумними макітрами, яким насправді більше пасує назва порожніх глечиків, докотився до безмежно ідіотського вчинку.

Ця уособлена ганьба високорозвиненої цивілізації таотян, цей анахорет, який своїми обома запліснявілими інтелектами годен змагатися хіба що з мильними бульбашками, надумав не мало не багато, як поглибити підвали ресторану, аби завше мати під своєю загребущою рукою широкий асортимент харчових продуктів.

Звичайно ж, циклопічні сили всесвітнього тяжіння без усяких зусиль розірвали послаблену злочинними діями оболонку планети, через що наша цивілізація мало не провалилася у чорну безодню!

Безжальний космос вже простягав до нас смертельні пазури!

В одну мить середньопланетна температура впала (страшно подумати) на сім тисячних градуса. Але цієї трагічно-катастрофічно-страхітливої миті, коли всі заціпеніли від космічного холоду, нагодився безодноголо-ый брат по розуму капітан Небреха. Ані секунди не вагаючись, легендарний герой Всесвіту вдерся на своїй старенькій ракеті у згубну дірку і надійно закоркував фатальну пробоїну у борту планети. На превелике горе, космічна катастрофа минулася без людських жертв: ресторан саме було зачинено на обідню перерву. З численних фейлетонів нашої газети давно відомо, що всі працівники цього першорядного закладу громадського харчування під страхом неминучої і болісної смерті ходять їсти додому, оскільки бояться отруїтися ресторанными харчами.

Як бачите, суворе дотримання правил техніки виробничої безпеки вже в котрий раз милує цих злодіїв!

Та не будемо відволікати себе від історичної розповіді увагою до карних елементів.

Коли схвильований натовп репортерів, фотокорів, представників радіо і телебачення, а також численних зівак ринув на місце вікопомних подій, перед ними у всій своїй нехитрій, але величній красі постала радісна картина.

В ілюмінатор, майже впритул одна до одної, визирало дві голови!

Всі присутні з гордістю усвідомили, що нарешті сповнилося світле пророцтво вітчизняних геніїв, корифеїв, академіків, доцентів, кандидатів, а також кандидатів у кандидати наук: єдина, придатна до життя у космосі розумова формація — це цивілізація двоголових істот. Адже лише за умов непримиренної принципової суперечки двох голів народжується несхибна істина. Безодноголова ж формація, позбавлена діалектичного розвитку суперечок, як прояву здорових неантагоністичних протиріч і втілення в одній живій істоті боротьби протиріч — однієї з найбільш загальних закономірностей розвитку природи, суспільства і філософського мислення, — приречена на неминучі помилки та хиби, які неодмінно зведуть її до безтямного рівня тваринного існування.

Але — о, яке гірке розчарування! — з ракети випорснула не одна, а дві особи!

Мов передгрозова тиша запала над приголомшеним натовпом. Невже наші героїчні рятівники, на честь котрих найкращі поети вже шкрябають зворушливі оди, а найвидатніші композитори кладуть їх на урочисті хвилі нот для сольного двоголосу з оркестром, є

звичайнісінькими космічними волоцюгами, яким за жорстокий розбій на галактичних трасах вже встигли відтяти по одному злочинному баняку?

Ви б тільки бачили їх! Менший з них на вигляд був мальованим піратом — кульгав на залізному протезі і пихкав спеціальним приладом з отруйною речовиною, яка лише й дає тієї радості, що прокурені легені і катар горла. Друге одорогло у розчахнутому до пупа комбінезоні теж надто нагадувало закоренілого у жахливих підступах розбещеного флібустьєра і тому також не викликало як позитивних емоцій, так і великих симпатій.

Та — о, яке щастя! — невдовзі з'ясувалося, що на планеті Земля, звідки прибули космічні мандрівники і де вони мають постійну міжзоряну прописку, всі аборигени від природи безодноголові. Якась дивовижна примха еволюції прирекла їх на розумове каліцтво. Але земні тубільці з мужністю, гідною кращої долі, ніколи навіть не заводять дискусій про комплекс власної недосконалості. Вони мовчки несуть крізь тисячоліття це страхітливе прокляття еволюції. Ось чому в них так поширена і популярна загальноновизнана істина: одна голова — добре, а дві — краще. Правда, у нас вона, на відміну від землян, має, як відомо, судовопроцесуальний характер.

Та не будемо відволікати себе від історичної розповіді хай навіть цілком слушною етнічно-космічно-фразе-ологічною розвідкою.

У присутності 100 000 повноцінних жителів столиці, які разом тримали на плечах поголів'я з 200 000 одиниць, капітан Небреха дав представникам преси інтерв'ю, сповнене, як на одну голову, своєрідної мудрості та деякого інтелектуального забарвлення.

На запитання, що йому найбільше сподобалося на Таоті, капітан Небреха з вишуканою гідністю тонкого дипломата відповів:

— Передусім дозвольте від імені всіх землян та землянок передати найпалкіший привіт та найкращі побажання усім таотянам і таотянкам. А тепер з приємністю відповім на ваше запитання. Поки що мені найбільше сподобався чудовий вибір місцевих страв, які я мав нагоду побачити ще у космічному просторі і які, на жаль, і досі не смакував...

— Правду каже! — віддано приєднався до капітанових слів його вірний штурман Азимут.

На запитання, як він розцінює власний героїчний подвиг, капітан Небреха з винятковою скромністю зазначив:

— На моєму місці так вчинив би кожний гуманоїд, варто йому було б з місяць посидіти на сухій хлорелі.

Але перевтома, викликана нелюдськими зусиллями, щедро покладеними на терези щасливого майбуття планети, таки давалася визнаки. Коли капітана Небреху запитали, чи завжди Землю населяли лише безодноголові істоти, у його словах виразно бриніло легке роздратування:

— Ні, не завжди. Колись поряд з людьми співіснувало могутнє, але нерозумне плем'я Зміїв Гориничів, кожен представник якого мав власне поголів'я від трьох до дванадцяти голів. (Оплески). Окрім них, — підвищив голос міжзоряний вовк, — по різних кутках планети мешкали ще посімейства Драконів, які теж пишалися своїші численними головами. (Тривалі оплески). Але замість співіснувати у мирі та дружбі, ділити з сусідами хліб і сіль, вони намагалися усе запхати у свої численні горлянки. Та ще зазіхали на чужі харчові запаси. Ось чому всі вони були без жалю поголовно скарані на горло.

— Правду каже! — підтакнув Азимут.

Як і слід було того чекати, після цих слів всі присутні посунули до бенкетної зали. Харчу було — їж-наїдай-ся. Нічого не шкодували для дорогих гостей: все одно після космічної катастрофи з "Телячої радості" все розкрадуть і спишуть на стихійне лихо. Після веселої гулянки, яка вдалася якнайкраще, всі гуртом пішли писати золотими літерами ім'я Небрехи на скрижалях історії. Цей масовий культпохід супроводжувався натхненними співами і танцями. З вірогідних джерел повідомляють, що церемонію вшанування космічних звितяжців буде завершено післязавтра. Того ж дня "Телячу радість" закриють на переоблік".

Розділ десятий

ДЕТЕКТИВ І ГАНГСТЕР

Отакий це був репортаж. Я його передав дослівно. Навіть не скоротив деяких неприємних для мене натяків і порівнянь, бо я ніколи не займався облудним оказамилуванням.

Як би там не було, а цей репортаж давав багато поживи для роздумів. Переді мною постала сила запитань. Чому, наприклад, у мене з Азимутом склалося враження, ніби ми не встромилися в планету з космічного простору, а виборсалися з її надр, хоч тубільців цей дивовижний факт анітрохи не бентежить? Або: яким робом Цивілізація таотян могла провалитися у всесвіт? Знову ж таки, чому одностайність думок вони святкували на тому ж рівні, що й порятунок?

Єдине, що мені здавалося цілком зрозумілим і виправданим, це нечувана радість, яка охопила аборигенів, коли вони дізналися про зустріч двох цивілізацій. Правда, мене вона хоч і тішила, та я її не поділяв. Адже коли ми з Азимутом закоркували їхню планету, то одночасно надійно ув'язнили в її надрах самі себе!

Та я не втрачав надії вирватися з цієї всепланетної пастки. Перш за все слід було ближче познайомитися з тутешніми світилами наукової

думки, аби з'ясувати, що вони своїми двома інтелектами можуть нараяти. Однак вже перша відверта розмова примусила мене насторожитися.

До наших послуг приставили такого собі симпатичного хлопця, на ім'я ХХХ. Хлопець як хлопець, мав лише непримітну за умов Землі ваду — носив на плечах тільки одну голову. Але в умовах Таоті це відразу впадало в око.

Слово за слово, і невдовзі я з'ясував, що колись він був знаменитим приватним детективом надзвичайно щасливої вдачі. Та кілька років тому покинув небезпечну службу і з того часу лише й мав клопоту, що байдики бити. Отож, коли прибули ми, громадськість планети завбачливо згадала про безодноголового детектива і приставила його до нас на весь термін перебування з візитом. Ясно, що це було зроблено тільки для того, щоб мені з Азимутом не муляла весь час очі власна неповноцінність.

Хлопець був дещо ледачий, трохи вайлуватий і пожвавлювався тільки під час обідньої перерви. Їв він, зрозуміло, за двох, а пив за трьох. Остання обставина викликала в Азимути серйозні підозри, і якось він мені тихенько висловив свої жахливі припущення:

— Капітане, а може, ХХХ — тутешній виродок? Може, він зроду мав не два, а три баняки, а потім йому зайві стесали?

Я тоді присоромив Азимути як міг:

— Ех, Азимуте, а якби в тебе голову відтяли, якої б ти заспівав? І так видно, що було нашому детективові непереливки. Певно, потрапив-таки. мисливець у зуби вовків! От бандюги і затаврували його найособливішою з усіх тутешніх прикмет.

І що ви думаєте? Незабаром з'ясувалося, що думка мого штурмана йшла вірним курсом і що його підозри не були безпідставні!

Одного разу розкошуємо ми з ХХХ в гамаках (Азимута, звісно, нема, бо він поклав собі познайомити чарівних таотянок з найкращими зразками земних народних усмішок), я неквапом палю люльку, а колишній детектив солодко куняє.

— Ха-ха-ха! — погукав його я.

Він ліниво, як кіт біля теплої груби, розплющив одне око.

— До ваших послуг, капітане...

— Що, хлопче, — рубка спитав я, — побував у руках злочинців?

Отут засвітилося й друге його око.

— Помиляєтеся, капітане. У руках державного ката! Я аж підскочив.

— Як? Детектива та до ката? Як же це сталося?

— Але з умовою: тільки між нами...

— Будь певен! — запрявся я, бо мене аж розпирала природна допитливість.

Я нашорошив вуха і почув моторошну, сповнену глибокого внутрішнього драматизму історію.

Був час, коли сіромаха носив на плечах, як і всі комплектні громадяни, дві братні голови: ХХХ і дзеркальну копію ХХХ. Тільки й різниці було, що ім'я першого читали спереду, а ім'я брата — навпаки.

Отже, ХХХ (його ім'я вимовлялося Хоробрий Хлопець і Хяаленик) був детективом. Але ХХХ (читай Харцизяка, Хапун і Халамидник) був злодієм!

Дві братні голови, поділені соціальною прірвою! Уявляєте ситуацію: одна голова замислює і здійснює зухвалі пограбування, а друга її викриває. В однієї суд конфіскує усе добро, друга купається у нагородах та ще й одержує десять відсотків від награваного...

Для ХХХ, як детектива, настало райське життя. Щоб впіймати на місці злочину мазурика, йому в буквальному розумінні не треба було далеко ходити, бо нещасний злодій ХХХ кроку не міг зробити без нього.

Бандит змушений був розробляти просто-таки карколомні плани. Наприклад, одного чудового ранку він торохнув рукояткою пістоля по кумполу братньої голови, а тоді ще нап'яв на заюшену макітру цупкий брезентовий мішок: на випадок, якщо детектив опритомніє. Крізь мішок він все одно нічого не побачить, отож і на суді свідчити не зможе...

...З шаленою швидкістю по вулицях столиці летить автомобіль зловісного темно-червоного кольору. Перехожі злякано витріщують по дві пари очей (а деякі й по чотири якщо в окулярах) і полохливо туляться до стін будинків. Машина минає одну вулицю, другу, третю. Нарешті — фешенебельна Центральна. Біля найбагат-шо'го ювелірного магазину з машини вискакує запаморочливий злодій. Один качан його — у чорній масці, другий — у чорному мішку. Руки у чорних рукавичках стискають чорний кулемет. Бандит вдирається до магазину.

— Хе-хе-хе! — погрозово кричить він і підкреслює свій лаконічний виступ красномовною кулеметною чергою.

Присутні голови хутко зрозуміли цей прозорий натяк: хто розтулить рота — проковтне кулю!

Ось вона, казкова здобич на десять мільйонів коштовностей. Злодій зриває з другого качана грубезний мішок, аби було куди напихати ювелірні скарби. Та це була фатальна помилка...

І знову цей щасливчик ХХХ, що так несподівано став мільйонером, раює собі по найкращих ресторанах, а бідолашний ХХХ відбуває суворе покарання на воді і глевкому хлібі.

Та останнє пограбування скінчилося для ХХХ трагічно. Хитрий злодій розробив підступний план: випотрошити найбільший банк, коли детектива зморить сон. Навіть не чекаючи слушної нагоди, він нишком опоїв братню голову снотворними спеціями і взявся до банківських сейфів. Коли він напакував аж два чемодани золотих цеглин, то раптом помітив, що ХХХ навіть не дрімає! Виявляється, цей мерзотник, щоб не заснути, заздалегідь насмоктався чорної кави і спостерігав за його діями від самого початку. Але мовчав, бо мав намір заробити на відсотках другий мільйон...

На засіданнях суду відбувається традиційна дискусія. Адвокат доводить, що одна голова добре, але дві краще. А прокурор обґрунтовує думку, що в даному випадку буде краще з однією. Вирекли: виділити зухвалому грабіжникові ХХХ персональний осиковий кілок, а сумлінному охоронцеві законного порядку ХХХ — десяту частку від награбованого в банку, що становить півтора мільйона готівкою.

Як відомо, від зали суду вже недалеко й до площі страт. Прийшов день, коли ХХХ повели червоною доріжкою до лобного місця, вкритого червоними штуками першосортного сукна. Все було червоне. Навіть кат був у червоному балахоні, червоних каптурах, і спирався на грубезну червону сокиру. Кошик для відтятих злочинних голів, і той був червоний. Навіть осикові кілки, на яких оті голови востаннє шикуватимуть.

Кат звично потяг приреченого до відполірованої шиями його попередників плахи. Та на якусь мить завагався... Голови-брати були такі подібні, що... Якщо й переплутаєш, все одно ніхто не помітить...

До того ж цей бовдур — детектив ХХХ, жаліючи мене (як-не-як, а на двох одне тіло), розчулено бовкнув:

— Не сумуй, брате... Ти довго не страждатимеш... Це поклато край ваганням ката... Як і слід було чекати, ніхто нічого не помітив...

— Тисяча небесних шкаралуп! — вжахнувся я, прошиваючи очима молодого, а вже безодноголового таотя-нина. — Виходить, ти... злодій?..

— Так, капітане... Звичайна судова помилка...

Невдовзі ми з Азимутом переконалися, що він справді отой ХХХ, а не той ХХХ: у мене без сліду зникла запальничка, а у штурмана єдина краватка. Злодія годі було й шукати. Адже за ним уже давно не пильнують невсипущі очі детектива.

Втім, не це було найжахливішим.

Розділ одинадцятий

ДВІ ГОЛОВИ ДОБРЕ, А ОДНА КРАЩЕ

Мені спало на думку: а що, коли цей світ не такий вже й досконалий? А що, коли двоголові істоти дожилися до повного безголів'я, хоч це й виглядає парадоксально? Адже якщо кожна голова аборигена веде своє незалежне, суверенне життя, має свої уподобання, свої схильності і звички, свій самобутній характер і світогляд, тоді кожного таотянина чи таотянку роздирають непримиренні протиріччя.

Воістину, за таких умов права рука не знає, що робить ліва.

Невдовзі я з прикрістю переконався, що мав рацію. З ученими планети через такий антагонізм голів неможливо було ні про що домовитись, адже на кожне запитання я одержував відразу дві відповіді, що заперечували одна одну. А найстаріший академік планети взагалі відмовився зі мною розмовляти. Одна його голова, бачите, сповідувала теологічну теорію, буцім людина є божевільний дух, заточений у тілесний

гамівний скафандр, і через це сприймав мене як потворний фантом,[8] створений його хворобливою уявою. Друга його голова теж борсалася в ідеалістичних уявленнях. Вона вважала реальність власним сном, лихим маренням, а тому не вступала ні в який контакт з навколишнім середовищем.

У нас, на Землі, існування такого феноменального Ідеаліста було б неможливим, адже йому, бідоласі, таки довелося б вступити в контакт. Хоча б для того, щоб наїстися. А тут він спокійно паразитував за рахунок фізіологічних зусиль братньої голови, яка насправді була божевільним духом у тілесному скафандрі.

Ні, що не кажіть, дві голови — це добре, але, про мене, одна — краще. Навіщо носити на плечах тягар двоголових протиріч, коли іноді з однією головою не даси собі ради?

Розділ дванадцятий

ДОВІЧНЕ ЗАТЕМНЕННЯ СОНЦЯ

Поступово картина історичного розвитку планети, яка насправді виявилася історією духовного занепаду аборигенів, вимальовувалася. З кожної зустрічі з двоголовими я виносив крихту знань, з котрих терпляче ліпив гармонійну мозаїку припущень та узагальнень.

Коротко мої наукові розвідки звелися ось до чого.

Мільйони років тому таотяни ніжилися під ласкавими променями місцевого велетенського світила і лиха не мали. Життя тоді було надзвичайно легке, бо страхітливе тяжіння Сонця зводило майже нанівець тяжіння планети.

У яскравому, блискучому вбранні, майже невагомі, таотяни пурхали, мов дивоглядні метелики, в теплому блакитному океані. Закохані, ледь

торкаючись, ходили босоніж по квітах. Пенсіонери розкошували на білосніжних м'якеньких хмарках, а вітер, заколисуючи, пестив їх і тихенько співав чарівних пісень. Тоді можна було загортатися у барвисті паруси Сонця, коли воно сідало край неба, сповивати немовлят у пухнасті сутінки, щоб добре спали, а люльку чіпляти на ріг молодика.

Так, це був чудовий час, коли щастя було близьке, як веселка. А до веселки тоді можна було добігти і одягнутися у шати сонячного спектра. Малюки над усе полюбляли кататися з радісної, як свято, веселкової гірки.

Довго чи коротко так тривало, коли це однієї ночі астрономи помітили, що до кордонів їхньої Сонячної системи наближається велетенський астероїд в кількасот кілометрів у поперек. Вчені негайно підрахували його курс і з жахом пересвідчилися, що космічний заблуда неодмінно порушить кордони і таки наробить непоправного лиха, гуляючи по беззахисних внутрішніх орбітах, аж поки не шубовсне у циклопічне черево центрального світила.

Отоді вперше і далось взнаки химерне двоголів'я таотян.

Одні вчені голови доводили, що слід вжити енергійних технічних заходів для захисту планети від ворожого вторгнення. Вони пропонували розтрощити кам'яну озію автоматичними ракетами, натоптаними вибухівкою, ще на далеких приступах до системи.

Зате другі розводили хибну філософію, ніби усе, що робиться, — на краще. Мовляв, як на роду записано, так і буде, а від долі — не втечеш.

Знаходилися і такі розумники, які цей фразеологічний туман зміцнювали утопічними жахами і принадами.

"Якщо ми потрощимо астероїд, — похмуро пророкували вони, — то цим безглуздим вчинком тільки накличемо нещастя на власні голови. І

що ж станеться? Уламки астероїда неодмінно впадуть на Таоті. Мало того, що своїми жахливими ударами вони завдадуть незліченної шкоди і призведуть до всепланетних стихійних лих і катастроф, внаслідок цього космічного бомбардування наша планета поважчає. І тоді вже неможливо буде безжурно пурхати у небесній блакиті, виніжуватися на білосніжних хмарах і йти з коханою по пелюстках до веселчастого щастя".

"А що ми матимемо, коли зовсім не чіпатимемо астероїда? — торочили вони далі. — Тоді він стане третім супутником нашого світила і почне обертатися навколо нього по все вужчих орбітах, аж поки ця спіраль не доведе його до фатального кінця. Внаслідок Сонце неодмінно поважчає, а наше життя на планеті відповідно полегшає. Прекрасні, захоплюючі картини майбутнього..."

Поки по всій планеті вирували наукові дискусії, астероїд спокійно перетяв кордони Сонячної системи, закружляв у скаженому темпі навколо світила, а потім цей космічний вир засмоктав його у бездонне термоядерне черево зірки.

Отут і сталося лихо.

Життєдайне Сонце згасло. Назавжди. Страхітливе тяжіння ламало його власні промені, як сірники, і вони безсило падали у пекучі обійми кошлатих протуберанців. Чорним зловісним колом зависло над вжаханою планетою Сонце на тлі чорного похмурого неба, поцяцькованого блідим сріблом далеких зірок.

Життя на планеті справді надзвичайно полегшало. Щоб пересвідчитися в цьому, досить було шпурнути у небо камінь. Навіть коли це була дуже важка брила, вона вже ніколи не поверталася на планету. А коли без сліду позникали деякі необережні літуни, пурхання у повітрі якось само припинилося.

Але справжня паніка охопила таотян лише тоді, ко-ли вони дізналися, що планета поступово втрачає атмосферу.

Смерть дивилася на приречену планету холодними очима Всесвіту і стискала серця крижаними пазурами.

Почалося переустаткування планети. Тубільці, як це було за первісної доби, повернулися у печери і заходилися закопуватися все глибше у теплі надра. Почали будувати підземні заводи, підземні житла, підземнії штучні плантації, підземні міста. Але перед тим, як назавжди заховатися у надрах планети, аборигени востаннє зібралися на її поверхні. Вони відокремили від гурту апостолів надто пам'ятної теорії "Чим гірше, тим краще" і сказали їм:

— Від долі не втечеш...

А тоді розшукали утопічних горе-пророків і запитали їх:

— Розіб'єтеся чи не розіб'єтеся?

Після цього жалюгідні залишки атмосфери розітнули вигуки:

— Качати їх! Качати!

Що було далі, людині з фантазією уявити неважко. Скажу тільки, що жоден з апостолів не втік від своєї долі, і вони живими поринули на небо.

Поступово планета втратила останній атом атмосфери. Згодом тяжіння взялося й за саму поверхню: спочатку воно прибрало пилюку, потім злизало пустелі, а тоді заходилося обточувати планету, як більярдну кулю.

Підземні ж роботи йшли своїм чином. Зайвий ґрунт таотяни викидали на поверхню, звідки він негайно ринув у космос. І нарешті настав час, коли планета Таоті перетворилася на геометрично правильну кулю, порожню всередині.

Планета втратила власне тяжіння і не падала ні на чорне світило, ні на другий супутник-велетень лише тому, що її орбіта проходила якраз на межі знешкоджень їхнього взаємного притягального впливу. Тяжіння відчувалося лише з боку невидимого світила або гігантського супутника. Ось чому так зручно було ходити по внутрішній сфері цієї дивовижної планети.

Тепер вам зрозуміло, чому, коли ми з Азимутом встромилися у планету, то нам приверзлося, ніби ми вистромилися?

Розділ тринадцятий

КОСМІЧНА ВЕРТУШКА ГЕРОНА

Якось я мав необережність познайомити Азиму́та з історичною давниною. Проте краще було б, якби я цього не робив: хлопець зовсім скис. Це було б рівнозначним вироку з найвищою мірою покарання і без права оскарження.

Мені аж в очах почало щипати, коли Азимут журливо мовив:

— От і не попаде шедевр штурманського мистецтва під кришталевий ковпак Музею космічних мандрів. Ніколи вже не робитимуть гак земні навігатори, ніколи не попливуть зоряні кораблі протокою Небрехи. А ви, капітане, казали...

На жаль, штурман мав рацію. З яких тільки халеп ми не видряпувалися, а в таку пастку не потрапляли!

Цього разу я й сам почував себе, як старий нещасний див, ув'язнений у закоркованій пляшці. З тією лише відмінністю, що корком була моя власна ракета.

Звісно, можна було будь-якої миті сісти у ракету і майнути світ за очі. Але цим егоїстичним вчинком ми гриреклп б на неминучу загибель дивовижну цивілізацію двоголових.

І так невесело, а тут ще Азимут почав докучати своїми тужливими теревеннями. Він мені не дорікав, ні. І не звинувачував. Але від цього я ще більше відчував свою прозину. Це ж я, а не хтось інший занапастив його молоде життя!

— Чого, власне, цій клятій в'язниці, що має нахабство величатися планетою, бракує? — просторікував штурман. — Єдиного — поля тяжіння. А тяжіння ж можна створити штучно. Дайте мені порожню бляшанку, і я її так розкручу, що вона обертатиметься навколо ракети, як навколо світила!

Ї тут мене наче осяяло.

— Вертушка Герона! — радісно вигукнув я. — Так, це буде космічна вертушка Герона!

— Якого ще Герона? — вирячився на мене Азимут.

— Герона Александрійського, — охоче розтлумачив я. — Старогрецького вченого і механіка. Він вікував і робив винаходи ще до початку нової ери.

— Ага! — тільки й мовив штурман.

З його тривожного погляду я зрозумів, що він має мене за божевільного.

— Заспокойся, Азимуте, — втішив я його. — Твій капітан ще не втратив глузду. Адже ти сам сказав: щоб надати предметів тяжіння, слід примусити його обертатися навколо своєї осі.

— Правильно, — погодився Азимут.

— Знову ж таки, чого цій планеті бракує?

— Поля тяжіння.

— Так от, щоб створити це поле, слід розкрутити планету, як дзигу!

— Але ж це немож...

— Не поспішай з висновками, хлопче! Пригадай шкільний дослід. Брили скляну кулю, зсередини порожню. По екватору її симетрично відходили коротенькі, загнуті в один бік трубочки. Через ці трубочки наливали у кулю воду і починали її підігрівати. Вода перетворювалася на пару, яка з силою виривалася крізь трубочки, і куля починала все швидше обертатися навколо своєї осі! Оце і є так звана вертушка Герона. Чому б отаку вертушку не зробити з цієї злосчасної планети?

— Капітане, ви — геній! — вражено прошепотів Азимут. — Більшого генія не знайти!

Хоч в очах хлопця світилося непідробне захоплення, мусив його засмутити. Я, знаєте, не прихильник усіляких перебільшень, навіть коли вони вживаються у ювілейних промовах.

Тому й довелося по-батьківськи зауважити штурманові:

— У своїх визначеннях, Азимуте, завжди слід бути точним і справедливим. Якщо я і геній, то принаймні другий після Герона.

Що не кажіть, а молодь слід вчити на власних прикладах. Особливо скромності...

Рано-вранці я швиденько попрямував до помешкання Професора ППП, з яким познайомився на планеті двоголових.

Азимут поважно ніс сувій з проектом Герона-Небрехи і всією технічною документацією.

Професор слухав мене, як школяр. Сидів тихо і від захоплення аж подих тамував. А я викладав проект, не даючи перерв на перекури:

— ...Таким чином ми одразу матимемо планету з власним полем тяжіння і власною атмосферою: пара, що розкрутить Таоті, оточить її блакитним шаром! А що таке пара? Це кисень! Це водень! Це хмари! Це дощ! Ріки і озера! Моря і океани! Незабаром космічний пил вкриє поверхню оббілованої планети і утворить гори та долини! Нове життя пустить свої квітучі паростки!

— І можливо, сонячні промені тоді дійдуть до нас? — тремтячим голосом запитав професор.

— Можливо, — мовив я, з повагою зиркнувши на нього.

Таки у професора є голова, коли дотямив аж до Сонця.

Наступного дня відбулася всепланетна вчена рада. На порядку денному було одне питання: треба обертатися, щоб врятуватися. Після ґрунтовної доповіді проект поставили на голосування. Чи варто казати, що він пройшов переважною більшістю голосів, хоч майже усі делеговані радники обмежились запеклими науковими дискусіями серед власного поголів'я?

Голосувало лише четверо. Підняли по дві руки, як тут заведено, я і Азимут. Віддав свій голос наш відданий друг і непідкупний патріот проекту Професор ППП. Навіть його братня голова подала свій голос "за".

Професор спокусився реальною можливістю першому проголосити вікопомний тост, що неодмінно ввійде в усі шкільні посібники та хрестоматії:

— Хай світиться Сонце, хай згине п'ятьма!

Розділ чотирнадцятий

СПАЛАХ НАДНОВОЇ

— Оце, власне, і вся історія, — мовив капітан Небреха, вже в котрий раз занурюючи свою почорнілу люльку в гаман з тютюном. — Якби я тоді запізнився хоч на хвилину або якби мені зрадила природжена винахідливість...

І, замість продовжувати, капітан красномовним рухом сунув до рота люльку. Мовляв, якби не він, проти цивілізації двоголових не варто було ставити й холодного попелу з його люльки.

Вечоріло. Розчервоніле сонце збиралося прийняти традиційну морську ванну. Між потемнілими скелями принишкли голубі сутінки.

Капітан Небреха мовчав, замислено позираючи на море. Від берега до самого крайнеба бігла червона до різьки. З-за обрію підіймалося чорне на фоні велетенського червоного диска вітрило. Та чи бачив його Небреха? Гадаю, що ні.

Він подумки милувався ніким не баченими світами і прислухався до ніким не чуваних голосів.

— І що ж, воно засвітилося? — запитав я. Небреха ніби прокинувся:

— Що засвітилося?

— Сонце нещасної і багатостраждальної планети дьоголових.

— Справді! — повернувся капітан Небреха на фінітну пряму розповіді.
— Безумовно, засвітилося, але, слід визнати, надто рано. Якби воно засяяло вже після нашого з Азимуттом повернення, все було б інакше. Тоді цей рідкісний навіть на незбагненно безмежних просторах Всесвіту випадок увійшов би в усі підручники з астрономії, і нині про природу наднових зірок піхто б не сперечався.

А так що вийшло? Надрукували в якомусь маловідомому академічному віснику куценьку інформацію пі.. назвою "Ще один вагомий доказ": "Нова Модель Орбітальних і Параболічних Спостережень серії ЗМ несподівано довела свою високу надійність і чудову мобільність. Вперше за всю історію інтелектуального життя планети було від початку до кінця зафіксовано яскравий спалах наднової зірки у досі порожньому і малоцікавому кутку неба. Успіх МОПСа-ЗМ — це ще один вагомий доказ безумовної переваги чітко налагодженого електронного спостерігача з добре охолодженим аналізатором над емоційно невраївноваженою білковою істотою".

Зрозуміло, головним і відповідальним редактором того вісника теж був кібер на ім'я МЕР=2>5, або Модель Ерудита Редакційного серії 2>5.

Звісна річ, слідом за спалахом наднової зірки спалахнула чергова наукова дискусія. Кожен намагався висунути якусь власну запаморочливу гіпотезу, яка б пояснила, звідки беруться наднові зірки і чому вони так швидко втрачають колір. Гіпотез на науковій ниві до того вродило, що по всій Землі не вистачало періодичних видань, аби їх надрукувати. Але слід визнати, що гіпотези ці взагалі можна було не

друкувати, адже всі вони були такі ж далекі від істини, як я оце зараз від своїх шкільних років.

А спалах наднової зірки, коли його спостерігати мало не впритул, це, скажу я вам, феєричне видовище з неповторною кольоровою гамою і світловими ефектами доби первісного хаосу. Як ви знаєте, сонячний промінь — це спектр променів різного зафарбування, кожен з яких має свою довжину. Отже, є промені коротші, а є й довші. Коли вони плінуть невпинно, це непомітно. Зате коли вони стартують одночасно, то мчать до фінішу наввипередки.

І от уявіть собі чорне зоряне небо з чорним велетенським колом. Ось коло починає ледь помітно синіти... Невдовзі над вами спалахують сині, блакитні, фіолетові, зелені, помаранчеві і жовті сонця... А небо міниться в усіх розмаїтостях неймовірних кольорових сполук.

Коли ми з Азимутом нарешті прибули на Землю, спалах світила Таоті вже давно забувся.

Отож, коли я про нього заговорив, всі почали кривитися, ніби їх почастували кисллицями:

— Та ми це давно знаємо! Нам той спалах ще. сто двадцять сім років тому набрид! Що за манери у цих невихованих навігаторів — повертатися бозна через скільки століть і розповідати давно відомі речі! І коли вже заборонять ці осоружні космічні мандри?

Я тільки й спромігся довести, що час вже списати на перетопку механічного МОПСа-ЗМ разом з його приятелем МЕРом-2>5.

З того часу я не звертаю на кабінетних розумників жодної уваги. Навіть не дивлюся в їхній бік. Хай собі натякають про недоцільність космічних подорожей. А я знаю своє. Знаю, що як тільки спалахне наднова зірка, треба негайно лаштуватися в дорогу. Хто-хто, а я відаю,

що зірка не спалахне без технічного втручання високо-розвиненого інтелектуала.

Подумати страшно, що сталося б, якби замість мене на планету двоголових потрапив кабінетний теоретик, далекий від космічної практики!

Без сумніву, він безповоротно втратив би єдину голову...

Капітан Небреха навіть не помітив, що перейшов до теоретизувань.

— Капітане, — делікатно зупинив його я, — хай вас скривдили, але ж хіба це підстава вішати свій власний портрет догори ногами?

— А чому б ні? — хитро примружився Небреха. — Адже в порожнистій планеті я фотографувався, стоячи на підлозі, яка насправді була стелею!

* * *

Головний редактор журналу для юнацтва "Навколо Всесвіту" люто гортав мій пухкий рукопис.

— Чи не поясните ви мені, мій надто здібний колего, навіщо вас посилали?

Коли редактор отак нещадно громив когось, він завше переходив на надзвичайно ввічливе "ви".

Чемнішої і вихованішої людини у ці хвилини шукати було марно.

— Дозвольте, добродію, потурбувати вас, певно, недоречним у даній ситуації запитанням, — шпетив він мене добірними зворотами. — Дозвольте запитати, яке у вас було завдання? Будьте такі ласкаві і

погодьтеся зі мною: вам було дано завдання привезти сто рядків інтерв'ю плюс п'ятдесят рядків запасу. А ви чим зболили порадувати старого редактора? Цілою документальною повістю! Цікаво, колего, і де ж ви збираєтесь її надрукувати? З глибокою скорботою мушу вам сповістити: тільки не в нашому найпопулярнішому на всіх планетах Сонячної системи журналі!

Єдине, що мені після цього лишалося: заснувати нову захоплюючу галузь галактології — небрехознавство!